

Вільнікова А.Р.,
студентка 6 курсу, 4 групи Слідчо-криміналістичного інституту, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ СТИГМАТИЗАЦІЇ. МОДЕЛІ «ДРАМАТИЗАЦІЇ ЗЛА» ТА «РЕІНТЕГРАТИВНОГО СОРОМУ»

Ключові слова: Теорія стигматизації, моделі «реінтегративного сорому», «драматизації зла», злочинець.

Анотація: У тезах розглянуті теорія стигматизації та її моделі «реінтегративного сорому», «драматизації зла».

Ключевые слова: Теория стигматизации, модель «реинтегративного стыда», «драматизации зла», преступник.

Аннотация: В тезисах рассмотрено теорию стигматизации и модели «реинтегративного стыда», «драматизации зла».

Keywords: stigmatization theory, model of «reintegrative shame», «dramatization of evil», criminal.

Abstract: The theses consider the theory of stigmatization and models of «reintegrative shame», «dramatization of evil».

Інтеракціоністський погляд на девіантність та злочинність сформувалася завдяки ідеям видатних американських соціологів ХХ століття Джорджа Міда, Герберта Блумера та Чарльза Кулі. Суть символічного інтеракціонізму полягає в тому, що взаємовідносини між людьми складаються на основі інтерпретації ними намірів та дій оточуючих.

У працях Френка Танненбаума, Едвіна Лемерта, Говарда Беккера, Едвіна Шура, Фріца Зака, Джона Брейтуейта, виходячи з положень символічного інтеракціонізму, були сформульовані основні положення теорії стигматизації, інакше кажучи - «лейблів», «наклеювання ярликів» або «таврування». Ретроспективний аналіз даних робіт дозволяє відстежити напрям девіантологічної думки, розкрити пояснювальний потенціал, генезис і значення теорії стигми [6].

Є можливість виділити основні історичні етапи та концептуальні новели в розвитку теорії стигматизації: модель «драматизації зла» Ф. Танненбаума (1938), соціально-психологічна модель Е. Лемерта (1951); нормативна модель Г. Беккера (1963); соціо-структурна модель Ф. Зака (1969), теорія «реінтегративного сорому»

Дж. Брейтуейта (1989), а також сучасні, створені на рубежі ХХІ століття, але ми детальніше розглянемо лише дві.

Досить протилежними у своєму розумінні є модель «драматизації зла», що була розвинена у роботах Ф. Танненбаума та модель «реінтегративного сорому» Дж. Брейтуейта.

Соціальне таврування – умовний термін, який відображає позначення суспільством (окремими групами чи особами) соціального статусу людини за певним критерієм (такзване «навішування ярликів»; англ. «stigma» – ганьба, безчестя, «stigmatize» – таврувати, ганьбити) [4].

Ф. Танненбаум вважав, що злочин є, по суті, результатом зіткнення двох протилежних оцінок ситуації з боку правопорушника та суспільства. Такий конфлікт, на думку дослідника, виникає через розбіжності в цінностях. Негативний ярлик як результат «драматизації» дій часто сприяє подальшій участі людини в злочинній діяльності.

Негативні оцінки з боку значущих для молоді особи (об'єктом його дослідження були підлітки) людей (батьків, товаришів, вчителів, співробітників правоохоронних органів) зазвичай є стримуючим фактором. Однак Ф. Танненбаум, вивчаючи втягнення неповнолітніх у злочинні групи, проникливо помітив, що надмірне визначення оточуючими ситуації проступку, вчиненого підлітком, як злісного порушення може ініціювати його девіантну соціалізацію, ідентичність і «кар'єру». При цьому самі підлітки, здійснюючи ті чи інші делікти, надають їм абсолютно інше значення. Наприклад, якщо підліток зухвало зриває квіти в палісаднику у сусідки і дарує їх дівчині, то ця подія може розглядатися молодими людьми як дуже романтичний вчинок. Для потерпілої ж цей акт є зловмисної крадіжкою.

Потерпіла, поліцейський, сусідське співтовариство, здійснюючи «драматизацію зла», можуть з високим ступенем ймовірності стигматизувати підлітка і підштовхнути його до девіантної само-

визначення. «Визначення дій як «зла», - вважав Ф.Танненбаум - поступово переходить в визначення індивіда, що здійснює подібні дії ... З точки зору суспільства, людина, яка звикла робити погано, ... визначається суспільством як «поганий» і сам не вірить, що він може бути хорошим ... Процес створення злочинця, отже, це процес таврування, визначення, сегрегації, описи, посилення, усвідомлення і самосвідомості ... » [2]. Отже, молода людина стає таким, яким його визначають значимі оточуючі.

Теорія «реінтегративного сорому» входить до аболюціоністського напрямку в сучасній кримінології належить сучасному австралійському Кримінологія Джону

Брейтуейта (р. 1951) в роботі «Злочин, сором і возз'єднання» (1989). У ній він переконливо показав, що існуюча практика кримінального правосуддя формує тенденцію таврування і підсилює злочинність, що є основною перепорою для функціонування демократичної системи [5].

Відповідно до теорії Джона Брейтуейта, в основі соціальної регуляції злочинності проти особи або власності лежить почуття сорому. Сором визначено як соціальне засудження, яке має за «мету викликати докори совісті в людині, якого присоромили або засудили» [1].

У дослідженні Брейтуейта стверджується, що таврування - це форма навіювання почуття «стигматизованого сорому», яка посилює проблему злочинності. Термін «стигматизація» він використовує для опису дезінтегративної ролі «стигматизованого сорому», який руйнує моральний зв'язок між злочинцем та співтовариством. Прикладом «стигматизованого сорому» є рішення судді про розташування на нерухомості винної особи наклейки з написом «тут живе злочинець». А це може призвести лише до агресії та спровокувати особу на вчинення нового злочину, адже їй немає чого втратити, її так усі вважають злочинцем.

Тому, науковець віддає перевагу «реінтегративному сорому», який засуджує саме злочин, а не злочинця і передбачає процедуру вибачення, за допомогою якої особа, що вчинила злочин возз'єднується з суспільством. Проявом «реінтегративного сорому» є засудження злочину самим злочинцем з принесенням жертві відповідних вибачень. Право очистити своє ім'я, отримує лише той

злочинець, який висловив щире каяття, приніс вибачення жертві і відновив нанесену їй шкоду. Особливо важливо, що модель «реінтегративного сорому» орієнтована на низький рівень, в той час як «стигматизованого сорому» - на високий рівень злочинності.

Не слід забувати, що жодна з теорій дослідження природи злочинної поведінки та її причини не можна визнати домінуючою. Також не є можливим однозначно сказати, що поведінка детермінується лише одним фактором (соціальним чи біологічним), у своєму взаємозв'язку вони утворюють особистість [3].

Таким чином, розгляд даної теорії та ознайомлення з її основними моделями дає можливість знайти лише окремі, а не єдиний шлях вдосконалення кримінального законодавства, розробити відносно нові підходи в соціальній роботі з профілактики рецидивізму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Akers R. Criminological theories: Introduction and Evaluation. 2nd ed. Los Angeles: Roxbury publishing company, 1997.
2. Tannenbaum F. Crime and community. N.Y., 1938.
3. Лукашевич С. Ю. Психофізичні та генетичні теорії індивідуальної злочинної поведінки / С. Ю. Лукашевич, К. А. Бочарова, М. В. Бурба // The Journal of Eastern European Law = Журнал східноєвропейського права. – 2016. – № 28. – С. 26–32.
4. Орлов Ю. В. Теорія стигматизації (інтерації) // Українська кримінологічна енциклопедія / за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнка; упоряд. О. М. Джу́жа, О. М. Литвинов. – Харків – Київ: Харк. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. внутр. справ, Кримін. асоц. України, Золота миля, 2017. – С. 653.
5. Сучасна кримінологія: Огляд теорії «реінтегративного сорому» Дж. Брейтуейта / М. Є. Громова // Часопис Академії адвокатури України. - 2015. - Т. 8, № 4.
6. Теория стигматизации: генезис, объяснительный потенциал, значение Текст научной статьи по специальности «Социологические науки». Комлев Ю.Ю.

Науковий керівник: к.ю.н., доц С. Ю. Лукашевич